

ШУЛЬГА М. Г., к. ю. н., доцент
професор кафедри адміністративного
права Національного університету
«Юридична академія України імені
Ярослава Мудрого».

ПЕРЕМІЩЕННЯ І ПРОПУСК ТОВАРІВ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ

Стаття присвячена розкриттю сутності, змісту та структури переміщення товарів через митний кордон та встановленню співвідношення переміщення митним контролем, митним оформленням та митними режимами.

Ключові слова: *переміщення, митний кордон, митний контроль, оформлення, митні режими.*

Статья посвящена раскрытию сущности, содержания и структуры перемещения товаров через таможенную границу и установлению соотношения перемещения с таможенным контролем, таможенным оформлением и таможенными режимами.

Ключевые слова: *перемещение, таможенная граница, таможенный контроль, оформление, таможенные режимы.*

The article is devoted to the entity, content and structure of the movement of goods across the customs border and establishes relations move to customs control, customs clearance and customs regimes.

Keywords: *moving, customs border, customs, clearance, customs regimes.*

Постановка проблеми. Сучасний етап становлення ринкової економіки України передбачає, по-перше, забезпечення рівних умов всім господарюючим суб'єктам, по-друге, формування державної системи впливу на економічну систему. Це повною мірою стосується зовнішньоторговельного обміну.

Закономірний процес інтеграції та інтернаціоналізації світового господарства вимагає нового рівня багатобічних економічних взаємовідносин. Посилення інтеграційних процесів призвело до зростання взаємозалежності економік окремих країн. Важливою ланкою у цих відносинах є регулювання

транскордонного переміщення товарів, транспорту, фінансів, об'єктів інтелектуальної власності із застосуванням митно-тарифного та нетарифного регулювання митного контролю, митного оформлення.

Зміст поняття «переміщення і пропуск товарів через митний кордон» досить ємне й визначає сутність митної справи. Необхідність управління зовнішньою торгівлею привела до створення цілого механізму регулювання, а також до появи специфічних заходів контролю, що забезпечують захист національних економік, оформивши, таким чином, систему митних відносин між країнами. Поняття «переміщення і пропуск товарів через митний кордон» має на увазі сукупність організаційно-правових відносин у сфері регулювання зовнішньоторговельної діяльності, заснованих на законодавчо закріплених принципах. Виникнувши, як система відносин із приводу регулювання торговельно-обмінних процесів, митні відносини стали формою взаємодії в організації зовнішньої торгівлі. Вони напряму прив'язані до митної політики, що провадиться на державному рівні. Періодично змінюючи свою митну політику, окрема держава змінює свої відносини з іншими країнами. Різне розуміння внутрішньодержавних економічних інтересів змінює правила переміщення товарів через митний кордон. Проведена митна політика знаходить своє вираження в законах, методах регулювання, системі цінностей і пріоритетів у відносинах з іншими країнами. Залежно від вибору того або іншого напрямку застосовуються різні заходи економічної політики, митно-тарифне й нетарифне регулювання, пільги й преференції.

Митна політика є складовою державної політики. Другий, за часів незалежності, Митний кодекс України (стаття 2) визначив (далі – МКУ), що митна політика – це система принципів та напрямів діяльності держави у сфері забезпечення своїх економічних інтересів та безпеки... [1]. Новий МКУ (від 13 березня 2012 р.) у статті 5 визначив державну політику у сфері державної митної справи як систему цілей, принципів, функцій, напрямів, засобів і

механізмів діяльності держави, які реалізуються, у тому числі – через встановлення порядку переміщення товарів через митний кордон України [2].

Огляд останніх досліджень і публікацій. Пропуск та переміщення товарів через митний кордон – є базовим положенням всієї митної справи, але досі залишається малодослідженим як самостійне юридичне явище. Його складові певною мірою були предметом наукових досліджень у працях О. Ф. Андрійко, Б. М. Габричидзе, О. В. Гребельника, Є. В. Додіна, В. Г. Драганова, Ю. М. Дьоміна, С. В. Кивалова, О. М. Козаріна, Т. В. Корнева, А. В. Мазура, В. Я. Настюка, В. П. Науменко, О. Ф. Ноздрачева, П. В. Пашко, В. В. Прокопенко, Д. В. Приймаченко, С. С. Сандровського, С. С. Терещенко, Д. С. Цаліна та ін.

Огляд наукових праць дає можливість стверджувати, що майже всі науковці категорію «переміщення через митний кордон» вважають базовою. Проте, акцент робиться, як правило, на її складових. Навіть у підручниках та посібниках з митного права майже немає відповідних розділів. Розглядаються окремо складові переміщення: митний контроль, митне оформлення, митно-тарифне і нетарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності. І, навіть, коли в назві підрозділу зазначено переміщення товарів через митний кордон, в самому розділі цей термін не згадується [3]. Або в розділі під назвою «Товари в митній справі та їх переміщення через митний кордон» розглядаються такі питання: види товарів, країна походження товару та способи переміщення [4]. В розділі «Митна діяльність» розглядається: митне оформлення, митна статистика, забезпечення митних режимів та спеціальні митні процедури [5]. Виключенням є навчальний посібник з митного права за редакцією В. В. Ченцова та Д. В. Приймаченка. Правове регулювання переміщення товарів, предметів, транспортних засобів через митний кордон розглядається в окремій главі [6]. До речі, тут знаходимо і визначення терміну «переміщення через митний кордон». У статті А. В. Мазура та Я. Є. Колюбаєва «Переміщення товарів через митний кордон України: різноманітність наукових поглядів на

митно-правове поняття» знаходимо позначення проблеми в законодавстві України, Російської Федерації та Білорусі. Таким чином, можна зробити висновок: визначення переміщення товарів через митний кордон потребує ґрунтовних наукових досліджень.

Мета та завдання дослідження. Мета статті полягає в аналізі нормативно-правових актів та наукової літератури щодо визначення переміщення та пропуску товарів через митний кордон України. Відповідно до означеної мети вирішуються наступні завдання: визначення складових поняття «переміщення та пропуск товарів через митний кордон» за новим МКУ та загальна характеристика цих складових.

Основний матеріал. Пропуск та переміщення товарів через митний кодексом України кордон є базовою складовою митної справи та потребує відповідного правового регулювання. Правові засади переміщення та пропуску товарів становлять МКУ (третьої за часів незалежності), інші закони України та нормативні акти Президента України, уряду, і центральних органів виконавчої влади. Діючий МКУ визначає принципи здійснення митної справи (стаття 8); засоби і способи переміщення товарів (стаття 186); пункти пропуску через державний кордон України, в яких товари переміщуються через митний кордон (стаття 195); встановлює товари, переміщення яких заборонено, обмежено або потребує відповідних дозволів (статті 196, 197, 376, 378). В окремому розділі встановлено загальні положення щодо пропуску та оподаткування товарів, що переміщуються (пересилаються) громадянами через митний кордон України (XII розділ). В окремих розділах регулюються складові частини переміщення та пропуску товарів через митний кордон: митні формальності на різних видах транспорту (розділ VI, глави 30 – 35); переміщення (пересилання) товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях (глава 36 цього розділу); митні режими (розділ V); митне оформлення (розділ VIII); митний контроль (розділ XI).

Щодо інших законів, серед них можна виділити: а) власне митні закони; б) інші закони. Основним змістом власне митних законів є саме митні питання. В інших законах містяться окремі норми митного права. До першої групи протягом тривалого часу відносились Закони, що поклали засади митної справи – «Про Єдиний митний тариф» від 5 лютого 1992 р. [7], «Про операції з давальницькою сировиною у зовнішньоекономічних відносинах» [8], декрети Кабінету Міністрів України від 11 січня 1993 р. «Про Єдиний митний тариф України» [9] та від 20 травня 1993 р. «Про лібералізацію зовнішньоекономічної діяльності» [10]. Переміщення товарів громадянами поряд з МКУ регулювалося Законом України «Про порядок ввезення й оподаткування особистих речей, товарів та транспортних засобів, що ввозяться (пересилаються) громадянами на митну територію України» від 12 липня 2001 р. (далі – ЗУ) [11].

До другої групи можна віднести ЗУ «Про зовнішньоекономічну діяльність» [12], «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» [13], «Про транзит вантажів» [14], «Про гуманітарну допомогу» [15] та ін.

При всій важливості законів для врегулювання порядку переміщення й пропуску через митний кордон України товарів, вони об'єктивно не в змозі урегулювати всі питання, які виникають у зв'язку з динамічним характером митної справи. Оперативне регулювання митних відносин здійснюється постановами уряду України, нормативними наказами Міністерства фінансів України (далі – МФУ) та інших органів управління. Лише після прийняття нового МКУ (13 березня 2012 р.) постановами уряду України врегульовані питання: вивезення (пересилання) за межі митної території України громадянами дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та виробів з них, а також культурних цінностей з метою відчуження [16]; пропуску через державний кордон осіб, автомобільних, водних, залізничних та повітряних транспортних засобів перевізників товарів, що переміщуються ними [17]; пунктів пропуску через державний кордон, в яких здійснюється переміщення

ПРАВО ТА УПРАВЛІННЯ

товарів через митний кордон України [18]; ввезення громадянами харчових продуктів для власного споживання [19]; ввезення громадянами лікарських засобів та спеціального дитячого харчування [20]; державного експортного контролю [21]. Урядом затверджено переліки товарів, ввезення яких на митну територію України та переміщення прохідним та внутрішнім транзитом здійснюється за умови обов'язкового надання митним органам забезпечення сплати митних платежів [22] та на які встановлено обмеження щодо переміщення через митний кордон України [23], Положення про митні декларації [24].

Наказами МФУ затверджено Порядок створення зон митного контролю [25], Порядок справлення митних платежів при ввезенні на митну територію України товарів громадянами [26] та ін.

Постановою Національного банку України встановлено нові правила переміщення готівки і банківських металів через митний кордон України [27].

Таким чином, увесь масив відносин, пов'язаний із порядком пропуску й переміщення через митний кордон України товарів, регульованих відповідними нормами, відбиває структуру митної справи й відрізняється істотними особливостями, обумовленими специфікою його складових. Традиційно виокремлюють наступні блоки такого явища, як переміщення товарів через митний кордон: принципи переміщення; митні режими; митне оформлення й митний контроль. Що стосується митно-тарифного регулювання – уявляється, що це окрема складова, відноситься до фінансового блоку митної справи. Як частина державного механізму регулювання податковою системою, митно-тарифні відносини також містять безліч елементів, і розглядати їх необхідно окремо.

Виходячи з цих позицій відзначимо, що новий МКУ основні принципи здійснення державної митної справи визначив, що у статті 8. Митна справа в Україні будується і функціонує на принципах виключної юрисдикції України на її митній території, виключних повноважень митних органів щодо

ПРАВО ТА УПРАВЛІННЯ

здійснення державної митної справи; законності та презумпції невинуватості; єдиного порядку переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон; спрощення законної торгівлі; визнання рівності усіх суб'єктів господарювання; додержання прав та охоронюваних законом інтересів осіб; заохочення доброчесності; гласності та прозорості; відповідальності всіх учасників. Посилання на перераховані й деякі інші принципи знаходяться в усіх розділах МКУ, які мають відношення до переміщення і пропуску товарів через митний кордон України. У взаємозв'язку вони й визначають загальні засади функціонування як митної справи в цілому, так і митного законодавства. В основі порядку переміщення й пропуску товарів через митний кордон перебувають усі без винятку вище означені принципи. Безумовно, це не вичерпний перелік, але, в той же час, він указує на певну позицію законодавця. На жаль, в новому МКУ не бачимо такого системоутворюючого принципу, як принцип свободи переміщення товарів і транспортних засобів. У МКУ 2002 року він був зазначений у статті 247 «Порядок переміщення громадянами товарів через митний кордон України». Було проголошено, що за умови дотримання законів України можуть переміщатися через митний кордон будь-які товари, крім тих, що заборонені до ввезення та вивезення з України, а також тих, щодо яких законом України встановлено обмеження в галузі зовнішньоекономічної діяльності. Питання заборон та обмежень щодо переміщення окремих товарів через митний кордон вирішуються в новому МКУ (статті 196 та 197). Проте, на жаль, цей принцип не проголошено у главі I «Основи державної митної справи».

Право на переміщення і пропуск товарів через митний кордон України повинно відповідати Конституції України (далі – КУ), яка закріпила, що кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом (стаття 33), а також те, що кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю,

ПРАВО ТА УПРАВЛІННЯ

результатом своєї інтелектуальної, творчої діяльності (стаття 41), має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом (стаття 42) [28]. Згадані права тісно пов'язані з низкою загальновизнаних норм міжнародного права – Загальної декларації прав людини, Міжнародного пакту про цивільні й політичні права тощо.

Переміщення і пропуск товарів через митний кордон України здійснюється відповідно обраного митного режиму. Вибір митного режиму фізичними та юридичними особами залежить від мети переміщення. Вибір митного режиму здійснюється декларантом з дотриманням умов режиму та у порядку, визначеному МКУ. Обраний за таких умов митний режим може бути змінено декларантом (з дотриманням заходів тарифного і нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності) (стаття 71 МКУ).

Новий МКУ запровадив 14 митних режимів: (1) імпорт (випуск для вільного обігу); (2) реімпорт; (3) експорт (випуск для вільного обігу); (4) реекспорт; (5) транзит; (6) тимчасове ввезення; (7) тимчасове вивезення; (8) митний склад; (9) вільна митна зона; (10) безмитна торгівля; (11) переробка на митній території; (12) переробка за межами митної території; (13) знищення або руйнування; (14) відмова на користь держави.

В МКУ 1991 р. було запроваджено митні режими: ввезення, вивезення (терміни «імпорт» та «експорт» в статті 53 цього Кодексу не застосовувалися), транзиту (стаття 54), тимчасове ввезення або тимчасове вивезення (стаття 71) [29]. В МКУ 2002 р. вже було 13 митних режимів. У МКУ 2012 р. замість одного митного режиму тимчасового ввезення (вивезення) з'явилося два окремих режиму. До речі, в Європейському Співтоваристві існує п'ять митних режимів [30]. Майже одноставно вважається, що імпорт, експорт, транзит та тимчасове ввезення (вивезення) – це основні режими. Всі інші – похідні.

Значення митних режимів у переміщенні товарів дуже велике. Саме митний режим установлює порядок переміщення залежно від мети переміщення, призначення товару, умови його знаходження на митній території

України або поза нею, статусу товару, прав і обов'язків особи, що переміщує товар. Використання митного режиму дозволяє враховувати інтереси й потреби учасників транскордонного переміщення. Використовуючи різні механізми правового регулювання митними режимами законодавець регулює процеси, пов'язані з міжнародною торгівлею. У такий спосіб політика регулювання торговельних відносин, що завжди була пов'язана із цілями й завданнями, які стоять перед державними органами, їх регулюючими, знаходить своє втілення в митних режимах. О. П. Гребельник вказує на те, що «перехід від таких звичних форм, як експорт або імпорт товарів, до широкого використання нових форм (угоди на компенсаційній основі, франчайзинг, зустрічні закупівлі, угоди типу «світч», «офсет») є особливістю розвитку міжнародних економічних відносин на сучасному етапі функціонування світової системи господарювання» [31].

О. М. Козирін звертає увагу на внутрішню структуру митного режиму, «яка розкриває його зміст й являє собою умови, вимоги й обмеження даного митного режиму» [32]. Під умовами митного режиму автор розуміє обставини, які обумовлюють можливість приміщення під нього товарів і транспортних засобів, під обмеженнями – заборони на здійснення з ними дій, під вимогами – дії, зі здійсненням яких пов'язана можливість завершення митного режиму.

Особливістю нового МКУ стало те, що в деяких випадках обраний митний режим змінюється на іншій (і навіть не залежно від того, відбулося завершення первісного режиму). Так, митний режим імпорту може бути застосований як до товарів, що надходять на митну територію України, так і до товарів, що зберігаються під митним контролем або поміщені в інший митний режим; а також до продуктів переробки товарів, поміщених у митний режим переробки на митній території. В режим реімпорту (стаття 78 МКУ) можуть бути поміщені товари, які були вивезені за межі митної території України у митних режимах: (а) тимчасового вивезення та ввозяться на цю територію до завершення строку дії цього митного режиму; (б) переробки за межами митної території та ввозяться на цю територію до завершення строку дії цього митного

режиму. Крім цього, в режим реімпорту можуть бути поміщені товари, які були поміщені у митний режим експорту і повертаються особі, яка їх експортувала, у зв'язку з невиконанням (неналежним виконанням умов зовнішньоекономічного договору, згідно з яким ці товари поміщувалися у режим експорту, або з інших обставин, що перешкоджають виконанню цього договору, якщо повертаються на митну територію України у строк, що не перевищує шести місяців. Обмеженням у всіх випадках є те, що товари повертаються у тому самому стані, в якому вони були вивезені, крім природних змін їх якісних та/або кількісних характеристик за нормальних умов транспортування та зберігання. Проте, під час перебування товарів за межами митної території України, в разі необхідності, вони можуть піддаватися операціям, необхідним для їх збереження, а також технічному обслуговуванню чи ремонту. Це обмеження відноситься тільки в разі змінення режимів тимчасового вивезення та переробки за межами митної території України. Окремі положення застосування режиму реімпорту в новому МКУ наведені в статті 79. Так, застосування режиму реімпорту, можливе за умови можливості ідентифікації митним органом товарів, заявлених у цей режим. Ця вимога не відноситься, наприклад, до тари.

Митний режим експорту застосовується не тільки до товарів, що призначені для вивезення за межі митної території України, але і до товарів, що вже вивезені за межі цієї території та перебувають під митним контролем (за винятком заборонених до поміщення у режим експорту) (стаття 83 МКУ). Вимогами для поміщення товарів у режим експортує : надання документів, сплата митних платежів, виконання заходів нетарифного регулювання.

У митний режим реекспорту можуть бути поміщені товари, які при ввезенні на митну територію України мали статус іноземних та за умов, що: після ввезення знаходились під митним контролем, не були поміщені у митний режим; були поміщені у митний режим тимчасового ввезення та вивозяться за межі митної території України (в незмінному стані; були поміщені у митний

ПРАВО ТА УПРАВЛІННЯ

режим переробки на митній території України та вивозяться за її межі (в незмінному стані; були поміщені у режим митного складу; були поміщені у режим імпорту і повертаються нерезиденту у зв'язку з невиконанням (неналежним виконанням) умов договору; визнані помилково ввезеними (стаття 86 МКУ). Безумовно, що кожна з умов щодо поміщення товарів у митний режим реекспорту застосовується відповідно до окремих положень, які встановив законодавець (стаття 87).

Умови, вимоги і обмеження щодо застосування має і митний режим транзиту (Глава 17 МКУ). В змісті режиму визначено умови поміщення товарів і транспортних засобів комерційного призначення у митний режим транзиту, встановлено вимоги (основні – це перебування товарів і транспортних засобів комерційного призначення у незмінному стані та не використання з іншою метою, крім транзиту) та обмеження (наприклад, щодо строків транзитних перевезень). Окремо визначено зміст транзитних каботажних перевезень.

Дещо новий погляд мають режим тимчасового ввезення та тимчасового вивезення. Так, митний режим тимчасового ввезення застосовується до товарів: (1) що надходять на митну територію України; (2) що зберігаються під митним контролем; (3) що поміщені в інший митний режим, який передбачає їх перебування під митним контролем (Глави 18 та 19 МКУ). Обов'язковою умовою є можливість ідентифікації товарів і транспортних засобів комерційного призначення. Застосовується цей режим з умовним повним або частковим звільненням від оподаткування митними платежами та без застосування заходів нетарифного регулювання. Для забезпечення дотримання вимог митного режиму тимчасового ввезення застосовуються гарантії (книжки А. Т. А., CPD або фінансової категорії). Повернення товарів і транспортних засобів комерційного призначення до завершення строку тимчасового ввезення можна поміщати у режим реекспорту.

Митний режим тимчасового вивезення передбачає вивезення за межі митної території України товарів і транспортних засобів комерційного

призначення з умовним повним звільненням від оподаткування митними платежами та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Застосовується цей режим тільки за умов можливості ідентифікації товарів і транспортних засобів. Завершується режим шляхом реімпорту товарів і транспортних засобів, або поміщення їх в інший митний режим. Строк тимчасового ввезення і тимчасового вивезення – три роки.

Митний режим митного складу надає можливість зберігати під митним контролем із умовним звільненням від оподаткування митними платежами та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності іноземні та українські товари (Глава 20). В цьому режимі встановлено обмеження щодо деяких товарів. Так, не можуть бути поміщені в режим митного складу: товари, заборонені до ввезення, вивезення або транзиту; товари, строк придатності яких закінчився; гуманітарна допомога; живі тварини; електроенергія. В МКУ надано перелік простих складських операцій, які можуть проводитися без дозволу митного органу (стаття 127).

У новому МКУ однією із умов поміщення українських товарів у режим вільної митної зони для цілей оподаткування вважається експертом цих товарів, а іноземні товари допускаються з умовним повним звільненням від оподаткування (Глави 21). Завершується режим вільної митної зони шляхом реекспорту товарів, поміщених у цей митний режим, або поміщення їх у інший митний режим.

Товари, поміщені у митний режим безмитної торгівлі, не призначені для вільного обігу на митній території України. Вони реалізуються для вивезення під митним контролем у пунктах пропуску через державний кордон України, відкритих для міжнародного сполучення, на повітряних і водних транспортних засобах комерційного призначення, що виконують міжнародні рейси (Глава 22). Такі товари умовно звільняються від оподаткування, до них не застосовуються заходи нетарифного регулювання. Новий МКУ встановив, що завершується цей

режим шляхом реекспорту товарів, або поміщенням їх у інший режим. У разі псування товарів вони підлягають поміщенню у митний режим знищення або руйнування.

Застосування митних режимів переробки на митній території та за межами митної території передбачає дотримання умов перебування в цих режимах (статті 148, 164); отримання дозволів (статті 149, 165). Визначено також строки переробки, операції з переробки, порядок митного оформлення, умови реалізації продуктів переробки, операції з залишками і відходами.

Митні режими знищення або руйнування та відмови на користь держави в новому МКУ суттєвих змін не зазнали. У Кодексі визначено умови поміщення у відповідний режим (статті 176, 184), витрати на знищення або руйнування товарів (стаття 178), митний статус відходів (стаття 179) та ін.

Обраний митний режим юридично фіксується при оформленні митної декларації. Митне оформлення здійснюється з метою забезпечення дотримання законодавством України порядку переміщення товарів і транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України відповідно до вимог МКУ (Розділ VII). Митне оформлення здійснюється в місцях розташування відповідних підрозділів митних органів та повинно бути завершено протягом 4-х робочих годин. Новий МКУ передбачив дві форми декларування – письмову та електронну митну декларацію, засвідчену електронним цифровим підписом. У митній службі створено акредитований центр сертифікації ключів, який надає послуги у сфері електронного цифрового підпису. Відомості, які вносяться до митної декларації, визначено у статті 257 МКУ. В цьому нормативному акті також передбачено види декларацій (звичайна, попередня, тимчасова, додаткова), які застосовуються при переміщенні. Кабінет Міністрів України (далі – КМУ), відповідно до вимог статті 257 МКУ, затвердив Положення про митні декларації [24].

Порядок проведення митного оформлення складається із дій, здійснюваних з товарами і транспортними засобами, які переміщуються через

ПРАВО ТА УПРАВЛІННЯ

митний кордон, з моменту початку їх оформлення і до моменту завершення. Цей порядок залежить від технології проведення митного оформлення, обраного митного режиму, виду товару, транспорту і категорії особи, що переміщує товар. Така диференціація викликана особливими властивостями деяких товарів, особливостями перевезення різними видами транспорту, спеціальним статусом осіб, здійснюючих переміщення.

Крім загальних положень щодо митного оформлення, новий МКУ окремо визначив митне оформлення товарів, що переміщуються у складі вантажів з допомогою (стаття 250), іноземних інвестицій (стаття 251), військової техніки (стаття 252).

Оформлення товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон громадянами для особистих, сімейних та інших потреб, не пов'язаних зі здійсненням підприємницької діяльності, регулюється Розділом XII МКУ. При вивезенні товарів за межі митної території, митне оформлення громадяни здійснюють у будь-якому митному органі на всій території України. При ввезенні товарів оформлення здійснюється у пунктах пропуску через митний кордон (за винятком товарних позицій 8701 – 8707, 8711, 8716). Оформлення несучого багажу та вантажних відправлень – за місцем проживання або тимчасового перебування громадян, у місці кінцевого призначення транспортного засобу, за заявою громадянина – у пунктах пропуску через державний кордон. Форма декларування (усна або письмова) залежить від обсягів та статусу товару.

Усі товари, що переміщуються через митний кордон, підлягають митному контролю. Митний контроль здійснюється митними органами у пунктах пропуску відповідно до технологічних схем митного контролю (Розділ XI МКУ).

Новий МКУ визначив принцип вибіркової митного контролю, відповідно до якого форми та обсяг контролю, достатнього для забезпечення додержання законодавства України з питань державної митної справи та

міжнародних договорів України при митному оформленні обираються на підставі результатів систем управління ризиками. Вперше на законодавчому рівні дано визначення управління ризиками, цілі застосування системи управління ризиками (Глава 52 МКУ). Відповідно до статті 362, аналіз ризику – це систематичне використання митними органами наявної у них інформації для визначення обставин та умов виникнення ризиків, їх ідентифікації і оцінки імовірних наслідків недотримання. Визначено також об'єкти аналізу ризиків: характеристика товарів, транспортних засобів; характер зовнішньоекономічної операції; характеристика суб'єктів, що беруть участь у зовнішньоекономічній операції. Вперше Порядок застосування автоматизованої системи аналізу та управління ризиками під час митного контролю та митного оформлення із застосуванням вантажної митної декларації було затверджено наказом ДМСУ 13 грудня 2010 р. [33]. Після прийняття нового МКУ, вже на нових засадах затверджено новий Порядок здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками в митній службі України [34].

Систематизуючи і узагальнюючи інформацію про ризики, митні органи формують стратегію митного контролю. В цьому плані реалізація положень нового МКУ змінить сам підхід до проблеми здійснення митного контролю при переміщенні і пропуску товарів через митний кордон України.

Висновки. Безумовно, порядок переміщення та пропуску через митний кордон складає собою основу державної митної служби. Розуміння характеру і діапазону правового регулювання цих відносин неможливі без розгляду питань, пов'язаних із застосуванням митних режимів, митного оформлення і митного контролю. Специфіка цих окремих блоків митної справи виявляється при переміщенні товарів через митний кордон. Це як раз ті блоки митної справи, відносини в яких мають складний і багатоструктурний характер. Тому кожен з них має бути всебічно дослідженим. Особливо, у зв'язку з прийняттям нового МКУ.

Список використаних джерел

1. Митний кодекс України від 11 липня 2002 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2002. – № 38 – 39. – Ст. 288.
2. Митний кодекс України від 13 березня 2012 р. // Офіц. вісн. України. – 2012. – № 32. – Ст. 1175.
3. Митне право України : навч. посіб. / Ю. В. Ущенко, В. П. Чабан, В. М. Дорогих [та ін.] ; керів. авт. кол. : Ю. В. Ущенко, В. П. Чебен. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 296 с.
4. Ноздрачев А. Ф. Административная организация таможенного дела : учеб. – практик. пособ. / А. Ф. Ноздрачев. – М. : МЦФЭР, 2005. – 480 с.
5. Таможенное право : учебник для вузов / М. М. Рассолов, Н. Д. Эрнашвили, В. Н. Налузо и др. ; под ред. М. М. Рассолова, Н. Д. Эрнашвили. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2005. – 384 с.
6. Митне право України : навч. посіб. / За заг. ред. В. В. Ченцова та Д. В. Приймаченка. – вид. 2-ге. – К. : Істина, 2008. – С. 91-124.
7. Про Єдиний митний тариф : Закон України від 05.02.1992 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 1992. – № 19. – Ст. 259.
8. Про операції з давальницькою сировиною у зовнішньоекономічних відносинах : Закон України від 15.09.1995 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 1995. – № 32. – Ст. 255.
9. Про Єдиний митний тариф України : Декрет Кабінету Міністрів України від 11.01.1993 р. № 4-93 // Відом. Верхов. Ради України. – 1993. – № 12. – Ст. 107.
10. Про лібералізацію зовнішньоекономічної діяльності : Декрет Кабінету Міністрів України від 20.05.1993 р. № 54-93 // Відом. Верхов. Ради України. – 1993. – № 28. – Ст. 301.
11. Про порядок ввезення (пересилання) в Україну митного оформлення й оподаткування особистих речей, товарів та транспортних засобів, що

ввозяться (пересилаються) громадянами на митну територію України : Закон України від 12.07.2001 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2002. – № 1. – Ст. 2.

12. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 р. // Відом. Верхов. Ради УРСР. – 1991. – № 29. – Ст. 377.

13. Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей : Закон України від 21.09.1999р. // Відом. Верхов. Ради України. – 1999. – № 48. – Ст. 405.

14. Про транзит вантажів : Закон України від 20.10.1999 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 1999. – № 51. Ст. 446.

15. Про гуманітарну допомогу : Закон України від 22.10.1999 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 1999. – № 51. – Ст. 446.

16. Про порядок вивезення (пересилання) за межі митної території України громадянами дорогоцінних металів (за винятком банківських металів, пам'ятних та ювілейних монет України із дорогоцінних металів), дорогоцінного каміння та виробів з них, а також культурних цінностей з метою відчуження: постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 р. № 448 // Офіц. вісн. України. – 2012. – № 40. – Ст. 1543.

17. Питання пропуску через державний кордон осіб, автомобільних, водних, залізничних та повітряних транспортних засобів перевізників товарів, що переміщуються ними : постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 р. № 451 // Відом. Верхов. Ради України. – 2012. – № 40. – Ст. 1546.

18. Про затвердження переліку пунктів пропуску через державний кордон, в яких здійснюється переміщення товарів через митний кордон України : постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 р. № 435 // Відом. Верхов. Ради України. – 2012. – № 40. – Ст. 1530.

19. Про обсяги та порядок ввезення громадянами на митну територію України харчових продуктів для власного споживання : постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 р. № 434 // Відом. Верхов. Ради України. – 2012. – № 40. – Ст. 1529.

ПРАВО ТА УПРАВЛІННЯ

---

20. Про обсяги та порядок ввезення на митну територію України лікарських засобів та спеціального дитячого харчування : постанова Кабінету Міністрів України від 23.05.2012 р. № 458 // Відом. Верхов. Ради України. – 2012. – № 40. – Ст. 1552.

21. Порядок державного експортного контролю за проведенням переговорів, пов'язаних з укладанням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) щодо здійснення експортного контролю : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 06.06.2012 р. № 500 // Відом. Верхов. Ради України. – 2012 р. – № 40. – Ст. 1564.

22. Про затвердження переліку товарів, ввезення яких на митну територію України та/або переміщення територією України прохідним та внутрішнім транзитом здійснюється за умови обов'язкового надання митним органам забезпечення сплати митних платежів : постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 р. № 461 // Відом. Верхов. Ради України. – 2012. – № 40. – Ст. 1554.

23. Про затвердження переліку товарів, на які встановлено обмеження щодо переміщення через митний кордон України : постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 р. № 436 // Відом. Верхов. Ради України. – 2012. – № 40. – Ст. 1531.

24. Положення про митні декларації : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 р. № 450 // Відом. Верхов. Ради України. – 2012. – № 40. – Ст. 1545.

25. Про затвердження Порядку створення зон митного контролю : наказ Міністерства фінансів України від 22.05.2012 р. № 583 // Відом. Верхов. Ради України. – 2012. – № 56. – Ст. 2270.

26. Про затвердження Порядку справляння митних платежів при ввезенні на митну територію України товарів громадянами : наказ Міністерства фінансів України від 22.05.2012 р. № 581 // Відом. Верхов. Ради України. – 2012. – № 56. – Ст. 2268.

27. Про внесення змін до Інструкції про переміщення готівки і банківських металів через митний кордон України : постанова Національного банку України від 25.07.2012 р. № 312 // Відом. Верхов. Ради України. – 2012. – № 64. – Ст. 2625.

28. Конституція України // Відом. Верхов. Ради України. – 2010. – № 72/1. – Ст. 2598.

29. Митний кодекс України від 12.12.1991 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 1992. – № 16. – Ст. 203.

30. Европейское право : учебник для вузов / С. В. Водолагин, Е. Ю. Козлов, А. А. Наку, Г. П. Толстопятенко и др. ; Под общ. ред. Л. М. Энтина. – М. : Норма, 2000. – С. 365.

31. Гребельник О. П. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності : підручник / О. П. Гребельник. – К. : Центр навч. літ – ри, 2005. – С. 478.

32. Козырин А. Н. Таможенные режимы / А. М. Козырин. – М. : Статут, 2000. – С. 15.

33. Про порядок застосування автоматизованої системи та управління ризиками під час митного контролю та оформлення товарів із застосуванням вантажної митної декларації : наказ Державної митної служби України від 13.12.2010 р. № 1467 // Офіц. вісн. України. – 2011. – № 12. – Ст. 533.

34. Порядок здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками в митній службі України : затв. наказом Міністерства фінансів України від 24.05.2012 р. № 597 // Офіц. вісн. України. – 2012. – № 45. – Ст. 1792.

Стаття надійшла до редакції 15.12.12